

ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА 5D: ПРОБЛЕМИ І ВИКЛИКИ КУРСУ "ВСТУП ДО ПРИКЛАДНОЇ ЛІНГВІСТИКИ"

Актуальність цього повідомлення обумовлена, на наш погляд, тим, що вступ до спеціальності вважається обов'язковим професіональним курсом для студентів освітньої програми «Прикладна лінгвістика», спеціальності В 11 Філологія за спеціалізацією В 11.10 «Прикладна лінгвістика». Відомо, що прикладна лінгвістика в сучасному розумінні стала синтетичною гуманітарно-природничою наукою ХХІ століття, предметом якої є різноманітність практичних завдань, обумовлених процесом реального функціонування мови для забезпечення сучасної життєдіяльності суспільства.

Мета курсу полягає у тому, щоб підготувати сучасного міждисциплінарного фахівця і забезпечити його системою знань у цій галузі. Відповідно, мета повідомлення - окреслити ключові підходи до укладання посібника "Вступ до прикладної лінгвістики". Завдання повідомлення пов'язані із: а) оглядом основних підходів до визначення поняття «прикладна лінгвістика» і навчально-методичної літератури, присвяченої першому знайомству з цим поняттям; б) поясненню методичних принципів, на яких базується побудова курсу; в) опису структури навчального посібника.

Огляд наукової і навчальної літератури наглядно демонструє, що сумарний об'єм ідей, підходів, методів, які накопичені в цій галузі знань, доводить, що незважаючи на той факт, що термін «прикладна лінгвістика» став відомий вже 100 років тому, а в 50-ті роки ХХ століття його почали використовувати радянські лінгвісти, не існує єдиного розуміння мети, завдань, методів розв'язання прикладних лінгвістичних проблем: від перекладу і розробки та впровадження методик навчання рідної і іноземних мов до здійснення практичного лінгвістичного забезпечення для різноманітних сфер діяльності людини: науки, виробництва, національної культури тощо. В Україні з початку 60-х років виникла велика зацікавленість у використанні комп'ютерних технологій для опрацювання мовної інформації комп'ютерних мереж, укладання комп'ютерних словників, створення корпусу національної мови, побудова та вдосконалення засобів інтеркомунікації, навчання мов, визначення поняття *прикладна/застосовна лінгвістика* (роботи Н. Дарчук, Є. Карпіловської, В. Перебийніс, Е. Скороходько, А. Широкова та багатьох інших). За 25 років існування цієї спеціальності в нашому університеті ми познайомилися з різноманітними підходами до розуміння розбудови такого курсу. У вступі до спеціальності потенціально треба враховувати наступне: 1) теоретичні аспекти прикладної лінгвістики, її вплив на загальне мовознавство, предметні галузі використання текстових процесорів, проблеми побудови і експлуатації автоматизованих систем контент-аналізу, технологій гіпертексту та його використання в інформаційних системах, укладання текстових і словарних баз даних як об'єкту лінгвістичного дослідження, машинного перекладу; 2) оптимізацію викладання мов; 3) завдання мовної політики; г) завдання психо- і нейролінгвістики; 4) завдання комунікативних технологій; 5) сучасний стан і майбутнє комп'ютерної лексикографії. Але, оскільки рівень знань студентів

першого курсу не дозволяє продемонструвати все різноманіття 5D прикладної лінгвістики, необхідно знайти інший підхід до вибору оптимального посібника або підручника. До початку повномасштабної війни ми рекомендували студентам два відомих посібника як допоміжні джерела отримання інформації для семінарів, рефератів, курсових робіт, проєктів: в одному з них, напевно, першому з прикладної лінгвістики, пропонується тридцять самостійних, не об'єднаних єдиним уніфікованим методологічним принципом, досить поверхневих, інформаційних оглядів, які стосуються теорії письма, орфографічних, фонетичних, синтаксичних аспектів моделювання мови, орфоепії, методики навчання рідної мови, особливостям спеціального тексту як предмету прикладного мовознавства і прикладного термінознавства, штучного інтелекту, методів статистичного моделювання в лінгвістиці, психолінгвістики, лексикографії, стилеметрії, дешифровки, автоматизації обробки древніх текстів (за редакцією А.Герда); в іншому автор використав єдине розуміння визначення прикладної лінгвістики як галузі знань на основі оптимізації основних мовних функцій (когнітивної, епістемічної, комунікативної), але наукова мова автора не підходила для використання його як основного підручника для студентів першого курсу (А. Баранов). На відміну від них, З. В. Партико у навчальному посібнику «Прикладна і комп'ютерна лінгвістика» запропонував більш прозоре розуміння цих понять: інформація стосовно сучасного стану прикладної лінгвістики, об'єкта, предмета, мети, завдань, характеристики навчальної літератури; особливостей підготовки та працевлаштування фахівців, складових прикладної та комп'ютерної лінгвістики (різних аспектів прикладної фонетики, письма, морфології, лексики, синтаксису, текстів, штучних мов, мовної комунікації, лінгвістичного моделювання) [6].

Загальний об'єм накопичених теоретичних методологій, методик, підходів для отримання релевантних прикладних лінгвістичних результатів достатньо вагомий [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 9; 10], що дозволило нам виділити основні методичні принципи для створення навчально-методичного посібника:

1. Історичне багатовекторне представлення різноманіття задач прикладної лінгвістики і, одночасно, відкритість списку цих задач.
2. Обов'язкова самостійна робота студентів із теоретичною літературою.
3. Практична спрямованість завдань.

Навчальний посібник "Вступ до прикладної лінгвістики" складається із 4 розділів: Розділ 1. Прикладна лінгвістика - основні підходи до визначення поняття; Розділ 2. Моделювання як інструмент прикладної лінгвістики (моделювання як принцип формалізації інформації про модель світу, мовні фонетичні, граматичні, лексичні, синтаксичні моделі, моделювання комунікативного процесу); Розділ 3. Методи лінгвістичного аналізу (потенційні можливості використання порівняльно-історичних, структурних, комунікативно-прагматичних, психолінгвістичних, когнітивних, математичних методів); Розділ 4. Сучасні напрями прикладної лінгвістики. Кожний розділ розпочинається із короткого вступу і завдань, які представляють хрестоматію і передбачають знайомство з теоретичними розвідками вчених, які аналізують, пропонують варіанти вирішення прикладних завдань. Список рекомендованої літератури дозволяє студентам глибше зануритися у запропоновану тематику, оскільки завдання демонструють тільки основні висновки виконання цих

завдань. Список тем для виконання рефератів і самостійних проєктів «Інформаційне суспільство і лінгвістика» охоплює основні аспекти різних сфер опрацювання природної мови, що потребує допомоги прикладних лінгвістів.

Таким чином, специфіка відкритості прикладної лінгвістики як сучасної спеціальності, з одного боку, відкриває багато можливостей для інноваційних підходів для конструювання необхідних навчальних курсів, а з іншого, передбачає розробки уніфікованого розуміння їх змісту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біскуп І. П., Розвод Е. В. Основи прикладної лінгвістики: метод. рек. / І. П. Біскуп, Е. В. Розвод. - Луцьк: Вежа-Друк, 2020. - 28 с.
2. Волошин Комп'ютерна лінгвістика: навч. посібник. - Суми: ВТД "Університетська книга", 2004. - 382 с.
3. Дарчук Н. Комп'ютерна лінгвістика (автоматичне опрацювання тексту): підручник / Н. Дарчук. - К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. - 351 с.
4. Карпіловська Є. Вступ до комп'ютерної лінгвістики / Є.Карпіловська. - Донецьк: ТОВ "Південь-Схід", 2003. - 184 с.
5. Корпусна лінгвістика / за ред Широкова В.А. - Київ: Видавництво "Довіра", 2005. - 472 с.
6. Мацюк Г. Прикладна соціолінгвістика. Питання мовної політики / Г. Мацюк. - Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. - 212 с.
7. Партико З. В. Прикладна і комп'ютерна лінгвістика. Вступ до спеціальності: навч. посібник / З. В. Партико. - Львів: ВПФ "Афіша", 2008. - 224 с.
8. Патрасова С. В., Хайрова Н. Ф. Сучасні інформаційні технології в лінгвістиці: навч. посібник / С. В. Патрасова, Н. Ф. Хайрова - Харків: "ХПІ", 2020. - 124 с.
9. Філіппова Н. М. Вступ до прикладної лінгвістики: навч. посібник. - Вид. 2-ге, доп. і перероб. / Н. М. Філіппова - Миколаїв: НУК, 2024. - 188 с.
10. Широков В. А. Феноменологія лексикографічних систем. / В.А.Широков. - К.: "Довіра", 2005. - 304 с.
11. Davies A., Elder C. The Handbook of Applied Linguistics. - Oxford: OUP, 2004. - 320 p.